

всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування, передусім завдяки затвердженню та успішній реалізації Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки [2].

Затвердження нової Антикорупційної стратегії на 2020–2024 роки забезпечить всі публічні інституції надійним антикорупційним інструментарієм на найближчі п'ять років, що дозволить мінімізувати корупцію та суттєво підвищити темпи соціально-економічного зростання України [2]. Проте слід зауважити, що зміст і назва зазначеної стратегії не цілком відповідає європейським стандартам ефективного запобігання та протидії корупції, а також законам логіки. Прийняття у 2021 році нормативно-правового акта, який визначає особливості антикорупційної політики минулих років суперечить положенням Конституції України. Доцільнішим є розроблення та прийняття Антикорупційної стратегії на 2022–2026 роки, якою визначити нові механізми запобігання та протидії корупції в Україні.

Отже, масштабна корупція є однією з головних перешкод на шляху європейської інтеграції України, її економічного зростання та підвищення соціальних стандартів. Першочерговим завданням органів державної влади України є затвердження нової Антикорупційної стратегії України на 2022–2026 роки. Під час її розроблення та прийняття необхідно: 1) вивчити сучасний стан корупційних проявів, їх характер, форми, умови та причини виникнення; 2) врахувати всі недоліки, які були виявлені під час виконання попередніх антикорупційних стратегій; 3) зміст стратегії привести у відповідність міжнародним стандартам запобігання та протидії корупції; 4) окреслити конкретні критерії та індикатори визначення ефективності виконання нової Антикорупційної стратегії.

Список використаних джерел

1. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки : пояснювальна записка до Закону України від 14 жовт. 2014 р. № 1699-VII. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4284%D0%B0&skl=8.

2. Про засади державної антикорупційної політики на 2020–2024 роки : пояснювальна записка до проекту Закону України від 21 верес. 2020 р. № 4135. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70007.

Юрчишин Іван Богданович,

детектив Національного антикорупційного бюро України

ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТА СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ «НЕЗАКОННЕ ЗБАГАЧЕННЯ»

Мета криміналізації незаконного збагачення очевидна й зумовлена гострими суспільними викликами в Україні. Серед таких викликів – рівень політичної корупції, який загрожує спроможності держави здійснювати базові функції.

Важливим елементом складу будь-якого злочину є його суб'єкт. Його належна кримінально-правова характеристика дозволяє з одного боку правильно визначити особу, яка повинна нести відповідальність за вчинення конкретного злочину, а з іншого – запобігти випадку незаконного притягнення до відповідальності невинуватої особи і, таким чином, запобігти грубому порушенню її прав.

Тим більше це стосується злочину «незаконне збагачення», у складі якого фігурує спеціальний суб'єкт, тобто такий, що володіє визначеними характеристиками, які, власне, виокремлюють його серед багатьох інших суб'єктів. Відповідь на питання хто саме є суб'єктом зазначеного злочину важлива для розуміння співвідношення прав людини, з одного боку, і спеціального статусу певної категорії осіб, з іншого.

Цілком зрозуміло, що незаконне збагачення це не єдиний склад злочину, елементом якого є спеціальний суб'єкт. У зв'язку з цим, для забезпечення єдиного підходу до розуміння терміну «спеціальний суб'єкт» у всіх складах злочину, де він використовується, КК України у загальній частині поряд з іншими термінами дає і його визначення. І це, як вбачається, повинно було б створити фундамент, на якому б базувались відповідні положення особливої частини КК України, що в свою чергу дозволяло б запобігати будь-яким суперечностям між різними нормами кримінального кодексу і в кінцевому випадку, що найголовніше, уникати помилкової кримінально-правової кваліфікації відповідних діянь.

Водночас, на нашу думку, стосовно складу злочину «незаконне збагачення» на жаль сьогодні доводиться констатувати, що в системі КК України існують суттєві проблеми як у відповідності різних норм одна одній так і загалом у підході до розуміння суб'єкта цього злочину.

Все це говорить про необхідність здійснення дослідження суб'єкта незаконного збагачення з метою вироблення відповідних обґрунтованих пропозицій щодо внесення змін до кримінального законодавства і, таким чином, приведення елементів його системи у відповідність та узгодженість.

Стосовно питання чи дійсно вдосконалило введення терміну «особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» КК України і, відповідно, чи було це необхідно, то з наведеного вище частково видно, що цей термін фактично дублює закріплений у КК України термін «служба особа».

У зв'язку з цим, спеціалісти Головного науково-експертного управління та Головного юридичного управління Верховної Ради України назвали незрозумілою заміну «такого усталеного кримінально-правового поняття, як «служба особа» (визначення якого дається у ч. 4 ст. 18 та примітках 1 і 2 до ст. 364 ККУ) поняттям «особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування». Мотивували це тим, що «аналіз примітки 1 до ст. 364 КК України свідчить, що поняття

«службова особа», яке визначене у ній, охоплює практично усіх «осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» [10].

Більше того, на нашу думку, введення поняття «особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» призвело до неясності у розумінні повного переліку осіб, які потенційно можуть бути суб'єктами відповідного злочину, оскільки у процесі правової регламентації статті 368-5 КК України законодавцем не дотримано принцип єдності термінології, що суперечить принципу системності.

Так, стаття 368-5 КК України визначає суб'єктом незаконного збагачення особу, уповноважену на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Водночас, у примітці 1 до статті 364 КК України вказується хто вважається службовими особами у статтях 364, 368, 368-5, 369 Кодексу. Схоже положення містять примітки 2 та 3 до статті 368. У них визначається коло осіб, які вважаються у статтях 368, 368-5, 369 та 382 КК України службовими особами, які займають відповідальне становище та службовими особами, які займають особливо відповідальне становище [2].

Така ситуація може свідчити про те, що законодавець, вводячи статтю 368-5 до КК України, або припустився помилки законодавчої техніки, зазначаючи у примітках 1 ст. 364 та 2, 3 статті 368 іншого ніж зазначеного у ст. 368-5 суб'єкта, або ж він вважає ці терміни синонімами.

На підставі викладеного вище ми вважаємо, що використання при визначенні суб'єкта злочину, передбаченого ст. 368-5 терміну «особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» не тільки не сприяло вдосконаленню кримінальної відповідальності за незаконне збагачення, а й створило перешкоди у остаточному розумінні того хто саме може вважатись суб'єктом відповідного злочину, порушує принцип єдності юридичної термінології, яка застосовується для статей цієї ж глави КК України та в кінцевому рахунку створює перешкоди для органів досудового розслідування під час визначення суб'єкта злочину незаконного збагачення.

Ми переконані, що зазначений термін повинен бути замінений на термін «службова особа».

Важливо, на нашу думку, звернути увагу на те, що свого часу фахівці Головного науково-експертного управління Верховної Ради України у висновку від 05.09.2019 на проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів», яким, власне, у КК України вводилась стаття 368-5 зазначали наступне.

Аналіз запропонованого складу злочину, передбаченого ст. 368-5 КК України, свідчить про те, що суб'єктом цього кримінального правопорушення є особа, уповноважена на виконання

функцій держави або місцевого самоврядування. У той же час, під особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, слід розуміти осіб, зазначених у п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» (примітка 1 до ст. 368-5 КК). При цьому у вищезазначеному Законі (ч. 3 ст. 46, ст. 50), а також Законі України «Про державну службу», КК (примітка 1 до ст. 364, примітки 2 та 3 до ст. 368) має місце диференціація осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, доцільність якої вочевидь зумовлена абсолютно різними за змістом та обсягом повноваженнями відповідних категорій осіб. З огляду на це вважаємо, що ознаки суб'єкта незаконного збагачення варто було б визнати тим базовим критерієм, що дозволяє посилювати кримінальну відповідальність за вчинене залежно від того, чи є винна особа «службовою особою», «службовою особою, яка займає відповідальне становище» чи «службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище» у межах різних частин запропонованої статті 368-5 КК України. Останнє, у свою чергу, не тільки відповідало б положенням чинного КК України, який оперує вищевказаними поняттями, однак й обґрунтувало б доречність внесення змін до примітки 1 до ст. 364 КК України («Зловживання владою або службовим становищем») та приміток 2, 3 до ст. 368 КК України («Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою»), як це пропонується у законопроекті [2].

Ми підтримуємо цю точку зору і вважаємо, що суспільна небезпека діянь різних за посадою осіб, які виконують різні функції держави або місцевого самоврядування може мати різний рівень.

Отже, з урахуванням визначеного вище, та з метою усунення неузгодженостей між загальною та особливою частиною Кримінального кодексу України, зокрема, між статтею 18 та 368-5, а також між статтями 364, 368 та 368-5 пропонуємо у статті 368-5 КК України суб'єктом злочину визначити таким чином: у ч. 1 суб'єкт злочину – службова особа (визначення у примітці 1 до статті 364 КК України); у ч. 2 – службова особа, яка займає відповідальне становище (визначення у примітці 1 до статті 368 КК України); у ч. 3 – службова особа, яка займає особливо відповідальне становище (визначення у примітці 1 до статті 368 КК України).

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

2. Висновок Головного науково-експертного управління Верховної Ради України від 05.09.2019 на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо конфіскації незаконних активів осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, і покарання за набуття таких активів». URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66264.